

СУБ'ЄКТИВНО-ОЦІННІ ЗНАЧЕННЯ ІМЕННИКОВИХ ПЕЙОРАТИВНИХ СУФІКСІВ ДЛЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

У статті поставлено завдання на ілюстративному матеріалі розкрити роль іменникових пейоративних суфіксів і довести, що вони є елементами інфраструктури речення на рівні слова.

Ключові слова: інфраструктура, інфраструктура, дворівневий синтаксис, пейоративні суфікси, суфікси збільшеності-експресивності.

Пейоративними називають суфікси зі значенням збільшеності-експресивності. Їх використання характерне для розмовного мовлення та стилю художньої літератури.

Актуальність теми зумовлена висвітленням нового підходу до периферійних синтаксичних явищ. Дослідження зорієнтоване на розгляд особливостей синтаксичної організації речення з позиції дворівневого синтаксису, де I рівень називатимемо базово-комунікативним, або інтраструктурним, а II рівень — рівнем суб'єктивно-модального та інформативного прирощення, або інфраструктурним [1, 13].

Мета — довести, що суфікси збільшеності-експресивності іменників теж належать до інфраструктури простого речення.

Оскільки мова належить до природних динамічних систем (бо в неї входять одиниці різного рівня членування), то морфема, як одиниця мови, теж бере участь у вираженні супровідних додаткових інфраструктурних значень.

Як зауважує К. Г. Городенська: „Більшість аугментативних утворень, крім кількісного значення — вказівки на об'єктивну збільшеність, виражає також суб'єктивну, переважно негативну або різко негативну оцінку мовцем когось, чогось-небудь, пор.: *великий кіт* → *котище, котисько, котяра*; *великий вітер* → *вітрище, вітрисько, вітрюган*; *великий собака* → *собацюра, собацюга*; *великий вовк* → *вовчище, вовчисько, вовцюган, вовцюга*” [2, 26]. Здійснюючи функціонально-стильову диференціацію іменникових пейоративних суфіксів, В. Р. Товстенко наголошує: „Нюанси негативної оцінки можуть бути надзвичайно різноманітними — осуд, зневага, огида тощо, причому вони нерідко переплітаються або накладаються” [3, 61]. Усі ці значення супроводжують основний зміст речення, а отже, мають впливати і на його інфраструктуру.

Найчастіше аугментативні утворення функціонують із такими пейоративними суфіксами іменників середнього роду:

— **иц|є|**: *марище, ножисьце, деревисьце, стовбурище*. Суфікс *-иц-* вживається для підкреслення великого розміру предмета чи істоти й надає їм відтінку згрубілості, зневаги: *Раптом з-під землі з'являється темне, широке, страшне Марище* (Леся Українка); *Лиш зажурилися / Старезна скеля над урвищем / Та дуба всохле стовбурище* (М. Вінграновський);

— **иськ|о|**: *дівчисько, вовчисько, ножисько, сміховисько*. Порівняно зі словами попередньої групи аугментативи на *-иськ|о|* виразніше передають негативну оцінку,

© О. В. Бондаренко, 2014

зокрема значення зневаги та іронії: *Скажіть прямо, що ви закохалися в оце дурне дівчицько* (І. Кочерга);

— л|о|: *потакайло, басило, базікало, здоровило, страховидло*. Суфіксу -л- властиві певні елементи емоційного забарвлення з негативним відтінком: *Нащо воно здалось тобі / Таке страховидло?* (П. Глазовий); *Та це оце базікало?* — на Якова він гнівно глянув. — *Все плани в нього не висіли* (А. Головка).

Безпосередній вплив на інфраструктуру синтаксичних одиниць мають пейоративні суфікси, засвідчені в іменниках чоловічого роду:

— **он**: *солдафон*;

— **ан**, — **ань**: *стариган, бородань*;

— **аш**: *синаш, торгоаш*;

— **ач**: *рюмач, циркач*;

— **ій**: *скиглій, стогній*;

— **иц**:- *куркулище, панище, розумище, вітрище, чоботище, домище, дідище, морузище*. Наприклад: *Вітрище* непомірний здіймав до неба хвилю навісну (П. Воронько); *Ото чоботищи!* / *І хто ото в таких ходить!* (Є. Гуцало);

— **иськ**:- *вітрисько, хлопчисько, розумисько, дідисько*. Наприклад: *Два нас тільки в казні було, я і якийсь панисько* (І. Франко).

З наведених прикладів видно, що найпоширеніші суфікси збільшеності-експресивності чоловічого роду теж — *-иц-*, — *иськ-*, які надають іменникам відтінку згрубілості, зневаги, вказують на великий розмір предмета, явища чи істоти. Основна сфера вживання цих стилістично знижених іменників — ненормативне експресивне усне мовлення.

До важливих елементів інфраструктури речення належать суфікси жіночого роду для вираження негативної суб'єктивної оцінки:

— **ух**|а|, — **юх**|а|: *брехуха, житуха, шептуха*;

— **омах**|а|: *грудомаха, костомаха*;

— **цин**|а|: *літературицина, дармівщина*;

— **аці**|я|: *різнація, мудрація*;

— **енці**|я|: *штукенція, старушенція*;

— **ег**|а|: *торбега*;

— **н**|я|: *собачня, козачня*;

— **в**|а|: *братва, мужва, татарва*;

— **от**|а|: *панота, спекота, голота, парубота*;

— **неч**|а|: *холоднеча*;

— **отн**|а|: *гавкотня, верескотня, гуркотня*;

— **отняв**|а|: *гуркотнява, гупотнява, верескотнява*;

— **анин**|а|: *гупанина, грюканина*;

— **ек**|а|: *пащека*.

Указані суфікси жіночого роду належать до непродуктивних виразників аугментивно-експресивного значення іменників у розмовному й художньому стилях. Ці суфікси вживають переважно в словах розмовного характеру, надаючи їм відтінку згрубілості: *Це ж, братуха, не житуха. / А сплошний курорт* (П. Глазовий). Суфікс -ух- утворює емоційно забарвлені назви з негативним відтінком. У подане речення суфікс -ух- вносить іронічне забарвлення.

На увиразнення інфраструктури речення впливають також суфікси із значенням збільшеності-експресивності в іменниках спільного роду:

— **ак**|а|, — **як**|а|: *писака, розбишака, ременяка*;

— **ук**|а|, — **юк**|а|: *холодюка, тварюка*;

— **аг**|а|, — **яг**|а|: *діляга, стиляга*;

— **уд**|а|: *зануда*;

— **индр**|а|: *скупиндра*;

— **инд**|я|: *скупиндя*;

— **ендряг**|а|: *скупендряга*;

— **ердяг**|а|: *скупердяга*;

— **с**|а|: *плакса, рюмса*;

— **ес**|а|: *неотеса*;

— **ос**|а|: *неочоса*;

— **іс**|а|: *гульвіса*;

— **ир**|а|: *пронира*;

— **р**|а|: *прожора*;

— **ер**|а|: *ненажера, нажера, обжера*;

— **еп**|а|: *недотепа, причепа, дурепа*;

— **ур**|а|, — **юр**: *нечепура*;

— **ох**|а|: *прійдоха*;

— **ах**|а|: *бідаха, бідолаха*;

— **из**|а|: *мармиза*;

— **ош**|а|: *святоша*;

— **юк**|а|: *звірюка, тварюка*;

— **як**|а|: *коняка*. Наприклад: *Хома тікав, мов зляканий звірюка (О. Довженко); Вони перегляділи картини, подивилися на голого Геркулеса, що замахнувся довбнею на якусь звірюку... (І. С. Нечуй-Левицький); Гей, у мене був коняка, був коняка — розбишака (Я. Щоголів); *А коняка добра!* (Остап Вишня).*

Пейоративні суфікси спільного роду теж вносять в слова відтінок згрубілості, зневажливості, осуду, іноді іронії. Наприклад, в останньому наведеному нами реченні суфікс *-як-*, на нашу думку, поєднує семантику збільшеності із почуттям захоплення.

Отже, найпоширеніші суфікси збільшеності-експресивності (пейоративні) — *-иц-*, — *иськ-*, — *як-*, — *ер-*, — *ир-*, — *юк-* тощо. Вони надають іменникам відтінок згрубілості, зневаги, вказують на великий розмір предмета, явища чи істоти. Із значенням об'єктивної збільшеності експресивних суфіксів пов'язана, зазвичай, негативна суб'єктивна оцінка, негативне суб'єктивне ставлення до особи, тварини, предмета, явища тощо. Тому іменники із суфіксами на означення збільшеності чи згрубілості вносять в речення додатковий відтінок зневажливого, іронічного або фамільярного ставлення, тобто є елементами інфраструктури речення на рівні слова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранник Д. Х. Два рівні граматичної структури речення / Д. Х. Баранник // Мовознавство. — 1993. — № 6. — С. 13–19.

2. Городенська К. Г. Проблема виділення словотвірних категорій (на матеріалі іменника) / К. Г. Городенська // Мовознавство. — 1994. — № 6. — С. 26–28.
3. Товстенко В. Р. Функціонально-стильова диференціація іменникових суфіксів із значенням збільшеності-експресивності / В. Р. Товстенко // Українська мова. — 2003. — № 1. — С. 61–65.

Бондаренко Е. В., зав. кафедри українського і іноземних мов
ДВНЗ «Київський університет управління і підприємництва», Київ

СУБЪЕКТИВНО-ОЦЕНОЧНЫЕ ЗНАЧЕНИЯ ПЕЙОРАТИВНЫХ СУФФИКСОВ ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ ДЛЯ ИНФРАСТРУКТУРЫ ПРОСТОГО ПРЕДЛОЖЕНИЯ

В статье поставлено задание на иллюстративном материале раскрыть роль пейоративных суффиксов имен существительных и доказать, что они являются элементами инфраструктуры простого предложения на уровне слова.

***Ключевые слова:** инфраструктура, инфраструктура, двухуровневый синтаксис, пейоративные суффиксы, суффиксы усилительности-экспрессивности.*

Bondarenko O. V., head of the Ukrainian and foreign languages department
Kiev university of management, Kiev

SUBJECTIVELY-ESTIMATED MEANINGS OF PEJORATIVE NOUN SUFFIXES FOR THE SIMPLE SENTENCE INFRASTRUCTURE

The article deals with the role of pejorative noun suffixes in the sentence and proves that they are the elements of the sentence infrastructure at the word level.

***Key words:** infrastructure, two-level syntax, pejorative suffixes, suffixes of increased expressiveness.*

УДК 81'001.4

Володина Т. С., канд. філол. наук, доцент, докторант
Київський національний лінгвістический університет, Київ, Україна

КЛАССИФИКАЦИЯ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ

В статье автор анализирует различные подходы к классификации лингвистической терминологии, предлагает авторскую классификацию, выделяет основные группы данного пласта лексики в немецком, английском, русском языке.

***Ключевые слова:** класс, классификация, лингвистический термин, термины-номены, термины-адъективы, термины-глаголы, термины-наречия.*

© Т. С. Володина, 2014